

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

БЕВЗ ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.131.5 : 620.91 : 664

**РОЗВИТОК ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ – СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті харчових технологій
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Бутнік-Сіверський Олександр Борисович,
Інститут післядипломної освіти Національного
університету харчових технологій
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Перебийніс Василь Іванович,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»,
завідувач кафедри бізнес-адміністрування та
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

кандидат економічних наук, доцент

Сердюк Тетяна Василівна,
Інститут будівництва, теплоенергетики та газопостачання
Вінницького Національного технічного університету
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри менеджменту в будівництві, охорони праці
і безпеки життєдіяльності

Захист дисертації відбудеться «28» лютого 2014 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 у Національному університеті харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68, ауд. А-311.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «24» січня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, доцент

О. М. Петухова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із складних проблем розвитку економіки України є задоволення потреби в паливно-енергетичних ресурсах (ПЕР) та їх ефективне використання. В умовах зростаючої конкуренції на внутрішньому ринку продовольчих товарів, посилюючого тиску з боку іноземних виробників, постійного зростання вартості енергоносіїв, ефективність заходів із енергозбереження стає головним і необхідним чинником забезпечення конкурентних переваг для харчових підприємств і галузі в цілому.

Стримуючим фактором ефективного використання ПЕР стала обмеженість фінансових ресурсів підприємств, і як наслідок – відсутність довгострокових інвестицій на модернізацію виробничих потужностей, зменшення відновлення основних засобів, зниження ефективності їх використання, скорочення науково-технічних розробок, спрямованих на відновлення, створення та впровадження нових енергозберігаючих технологій. Дефіцит власних ПЕР в Україні викликає необхідність збільшення витрат на їх видобування і виробництво, їх імпорту в умовах високої вартості нафти та газу на світовому ринку, а це обумовлює особливу увагу до економії енергоресурсів та ефективності їх використання. Світовий досвід свідчить, що економія однієї тонни умовного палива вимагає, як правило, менших витрат, ніж приріст видобування еквівалентної його кількості.

Проблема розвитку енергозбереження та його стимулювання перебуває у полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: О.І. Амоша, Б.М. Андрушківа, Є.А. Бузовського, О.Б. Бутнік-Сіверського, В.В. Вітвіцького, В.І. Гавриша, М.В. Гнідия, Г.О. Дзяна, В.А. Домарецького, О.І. Драган, С.Ф. Єрмілова, О.О. Єрохіна, В.А. Жовтянського, Д.В. Зеркалова, О.В. Кириленко, М.П. Ковалко, Г.Г. Козоріз, В.О. Косевцова, Д.Ф. Крисанова, В.В. Микитенко, В.І. Перебийніса, А.В. Праховника, Ю.Т. Разумій, Т.В. Сердюк, І.М. Сотнік, В.Н. Стабникова, Б.С. Стогнія, О.М. Суходоля, А.К. Шидловського, П.Л. Шияна та ін. В працях зазначених науковців значна увага приділяється формуванню моделей соціально-економічних систем, які дозволяють враховувати вплив структурних та технологічних чинників на підвищення енергетичної ефективності. Разом із тим поглибленого вивчення потребують проблеми енергозбереження як складової ефективності підприємств харчової промисловості. Енергозберігаючий шлях розвитку підприємств харчової промисловості передбачає значне зниження в розрахунку на одиницю продукції витрат палива, електроенергії і теплоти на всіх стадіях їх споживання, що зумовлює підвищення коефіцієнту їх використання, вдосконалення структури енергобалансу у напрямі заміщення в ньому дефіцитних і дорогих енергоресурсів дешевшими і доступнішими, а також нетрадиційними джерелами енергії.

Науково-теоретична та практична значимість обраних напрямів дослідження засвідчує актуальність теми дисертаційної роботи та визначає її основні завдання, предмет і об'єкт дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного університету харчових технологій у рамках

теми: «Управління підприємствами в умовах забезпечення продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0112U004638), в рамках якої автором поглиблено методичні засади використання енергоресурсів, їх енергозбереження та зв'язок з ефективністю діяльності підприємств харчової промисловості.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення і обґрунтування теоретико-методичних положень та прикладних рекомендацій розвитку енергозбереження на підприємствах харчової промисловості з позиції підвищення їх енергоефективності.

Відповідно до зазначеної мети в роботі поставлено і вирішено такі науково-практичні завдання:

— розвинуто поняття: «енергозбереження», «енергоємність», «енергоефективність», «резерви енергозбереження»;

— здійснено класифікацію факторів ефективності енергоспоживання, показників ефективності використання ПЕР та визначено послідовність оцінки ефективності роботи підприємств по рівню використання енергоресурсів;

— розвинуто систему показників визначення потенціалу енергозбереження та оцінки рівня енергозбереження;

— обґрунтовано передпроектний підхід до реалізації політики енергозбереження підприємств харчової промисловості;

— надано аналітичну оцінку стану використання енергоресурсів, чинників впливу на енергозбереження та техніко-технологічного забезпечення енергозбереження;

— обґрунтовано модельний підхід до планування енергозбереження та визначено заходи його реалізації;

— здійснено класифікацію заходів енергозбереження на підприємствах харчової промисловості;

— обґрунтовано використання системи оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємства та розвинуто критерії підвищення ефективності енергозбереження;

— систематизовано заходи щодо зменшення витрат ПЕР на підприємствах харчової промисловості та спрогнозовано вплив окремих енергозберігаючих заходів на передпроектній стадії;

— здійснено порівняльний аналіз ефективності впровадження заходів із енергозбереження з використанням оцінки ефективності інвестицій та прогнозування енергоефективності на підприємствах харчової промисловості.

Об'єктом дослідження є процеси енергозбереження на підприємствах харчової промисловості як складової підвищення їх ефективності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів розвитку енергозбереження підприємств харчової промисловості з позиції підвищення їх ефективності.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи стали фундаментальні та прикладні положення економічної теорії, планування та прогнозування економічних процесів, праці вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких висвітлено теорії розвитку формування і використання енергозбереження підприємств харчової промисловості. Використано загальнонаукові і спеціальні

методи дослідження взаємопов'язаних економічних процесів, що сприяло розв'язанню поставлених проблемних завдань з енергозбереження як складової ефективності підприємств. За допомогою наукової абстракції, індукції та дедукції уточнено і упорядковано термінологію понятійного апарату та запропоновано класифікації факторів та показників їх використання, системи оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємств. У процесі досліджень застосовані наступні методи: системного підходу (зв'язків між явищами та процесами); абстрактно-логічний (при узагальненні теоретико-методологічних підходів стосовно визначення поняття економічної ефективності інвестицій, кількісних та якісних характеристик); статистико-економічний (при аналізі стану розвитку і тенденцій використання паливно-енергетичних ресурсів, відновлюваних джерел енергії, ресурсного потенціалу для підприємств); економіко-математичний (при розробці моделі оцінки ефективності інвестицій та алгоритму розрахунку основних показників фінансової ефективності енергозберігаючих заходів), графічний метод.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі акти України, постанови Міністерства аграрної політики та продовольства України, дані Державної служби статистики України, підприємств харчової промисловості, науково-дослідних інститутів, матеріали власних спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у системному обґрунтуванні теоретико-методичних і прикладних засад розвитку енергозбереження підприємств харчової промисловості та підвищення їх ефективності, зокрема:

вперше:

– розроблено авторський підхід до реалізації господарської політики енергозбереження на підприємствах харчової промисловості, який передбачає: застосування передпроектного підходу в управлінні процесом енергозбереження; визначення та використання факторів енергозбереження; формування резервів енергозбереження (планування, організація, мотивація); координацію та регулювання діяльності з енергозбереження; контроль;

удосконалено:

– систему оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємства харчової промисловості, яка сформована на основі п'яти взаємопов'язаних передпроектних заходів: 1) розробки критеріїв підвищення ефективності; 2) розробки системи показників і практичних процедур; 3) визначення параметрів заходів із енергозбереження; 4) управління на базі критеріїв підвищення ефективності; 5) оновлення і перевірка на відповідність меті підприємства;

– модельний підхід до планування енергозбереження на підприємстві, який складається з трьох етапів планування: 1) здійснення аналізу стану енергоспоживання; 2) здійснення стратегічного та операційного планування; 3) здійснення моніторингу ефективності реалізації політики енергозбереження;

– класифікацію факторів ефективності енергоспоживання та класифікацію показників ефективності використання ПЕР, особливістю якої є те, що ці фактори не розподіляються за впливом споживання різних видів енергії; розроблено послідовність оцінки ефективності роботи підприємств за рівнем використання

енергоресурсів, що дозволяє здійснити комплексне дослідження енергоефективності підприємства;

- систему показників - складових потенціалу енергозбереження та здійснення оцінки рівня використання потенціалу енергозбереження підприємств, що дозволить оцінювати резерви та загальну ефективність енергозбереження;

- систему оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємства, у межах якої розвинуто критерії підвищення ефективності та параметри передпроектних заходів енергозбереження на підприємствах;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи до визначення наступних понять: «енергозбереження», «енергоефективність», «енергоємність» та «резерви енергозбереження»;

- методичні підходи до класифікації заходів енергозбереження на підприємствах харчової промисловості за ознаками: інженерно-технічні, технологічні, організаційні, економічні;

- теоретичний підхід до аналізу ефективності впровадження заходів із енергозбереження з використанням методики оцінки ефективності інвестицій з використанням показника доходів для оперативного й довгострокового прогнозування енергоефективності на підприємствах харчової промисловості;

- напрями реалізації першочергових заходів із зменшення витрат ПЕР на підприємствах харчової промисловості та прогнозування впливу окремих інноваційних енергозберігаючих заходів на передпроектній стадії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для підвищення ефективності споживання ПЕР, виявлення резервів економії енергоресурсів, планування, організації та стимулювання енергозбереження на підприємствах харчової промисловості, що сприятиме формуванню дієвого економічного механізму енергозбереження.

Методика оцінки комплексної прийнятності енергозберігаючих інвестиційних передпроектів, оцінка їх ефективності з використанням нетрадиційних відновлювальних джерел енергії, рекомендації щодо вдосконалення діяльності енергозбереження і активізації фінансування енергозбереження, підтверджуються впровадженням їх у діяльність вітчизняних підприємств та промислових формувань: ПрАТ «Продовольча компанія Поділля» (акт № 46 від 17 вересня 2012 р.); ТОВ «Агрокомплекс Зелена долина ВП» (акт № 250 від 26 лютого 2013 р.); Асоціація «Укроліяпром» (акт № 159 від 27 вересня 2012 р.); ДП «Козлівський спиртовий завод» (акт № 15 від 19 грудня 2012 р.).

Окремі положення та результати дослідження використовуються у навчальному процесі Національного університету харчових технологій при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Стратегічний менеджмент», «Економічний аналіз господарської діяльності», «Статистика» (акт від 20 червня 2013 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною працею, в якій викладено авторський підхід щодо розвитку енергозбереження як складової ефективності підприємств харчової промисловості. Наукові розробки, методичні підходи, рекомендації прикладного характеру, висновки та пропозиції отримані в результаті самостійного дослідження та є теоретичним і практичним внеском автора у розвиток економічної науки з енергозбереження.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, висновки та пропозиції доповідались та обговорювалися на наукових конференціях: 76-й науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (12-13 квітня 2010 р., м. Київ); VI Міжнародній науково – практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах» (13-14 травня 2010 р., м. Київ); V Науково-практичній конференції «Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації» (29-30 квітня 2011 р., м. Ялта); Міжнародній науковій конференції до 20 – річчя Незалежності України «Сьомі юридичні читання. Культура і право на початку XXI століття» (19-20 травня 2011 р., НПУ імені М. Драгоманова, м. Київ); VII Міжнародній науково – практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах» (19-21 травня 2011 р., м. Київ); II Всеукраїнській науково - практичній конференції «Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (24-25 травня 2011 р., м. Кривий ріг); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Україна: Схід-Захід – проблеми сталого розвитку» (24-25 листопада 2011 р., м. Львів); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Управління сучасним підприємством» (15 -16 березня 2012р., м. Київ); 79-й Міжнародній науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді — вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (15 – 16 квітня 2013 р., Київ).

Публікації. Результати наукових досліджень відображено у 25 наукових працях загальним обсягом 8,34 д.а., з яких 1 публікація в колективній монографії обсягом 0,47 д.а., 14 статей опубліковано у фахових виданнях України загальним обсягом 6,41 д.а., 1 публікація у науковому періодичному виданні іншої держави обсягом 0,51 д.а., 9 тезах та матеріалах конференцій загальним обсягом 0,95 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 228 стор. Матеріали дисертації містять 29 таблиць, 25 рисунків, 13 додатків на 49 сторінках. Список використаних джерел налічує 214 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми наукового дослідження, сформульовано мету і задачі, об'єкт і предмет дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У розділі I «Теоретико-методичні засади розвитку енергозбереження на підприємствах» узагальнено дослідження з економіки енергозбереження в діяльності підприємств, визначено сутність та складові процесу енергозбереження, проаналізовано методичні підходи до обґрунтування вибору ефективних енергозберігаючих заходів із застосуванням передпроектного методу управління енергозбереженням на підприємстві з урахуванням факторів впливу на процес енергозбереження.

Функціонування підприємств в сучасних умовах вимагає застосування нових принципів управління енергозбереженням, зниження рівня споживання паливно -

енергетичних ресурсів на одиницю кінцевого корисного ефекту при їх використанні з одночасним скороченням негативного впливу на навколишнє середовище.

Енергозбереження – це реалізація виробничих, наукових, технічних, організаційних, економічних і правових заходів, що спрямовані на досягнення економічно обґрунтованого значення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і на застосування нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії. Поняття «енергоефективність» є дещо ширшим та містить не лише напрями безпосереднього енергозбереження, а й заходи, що призводять до зниження споживання ПЕР. Енергоефективність та енергозбереження є взаємопов'язаними, оскільки в більшості випадків енергозбереження є головним чинником підвищення рівня ефективності використання ПЕР.

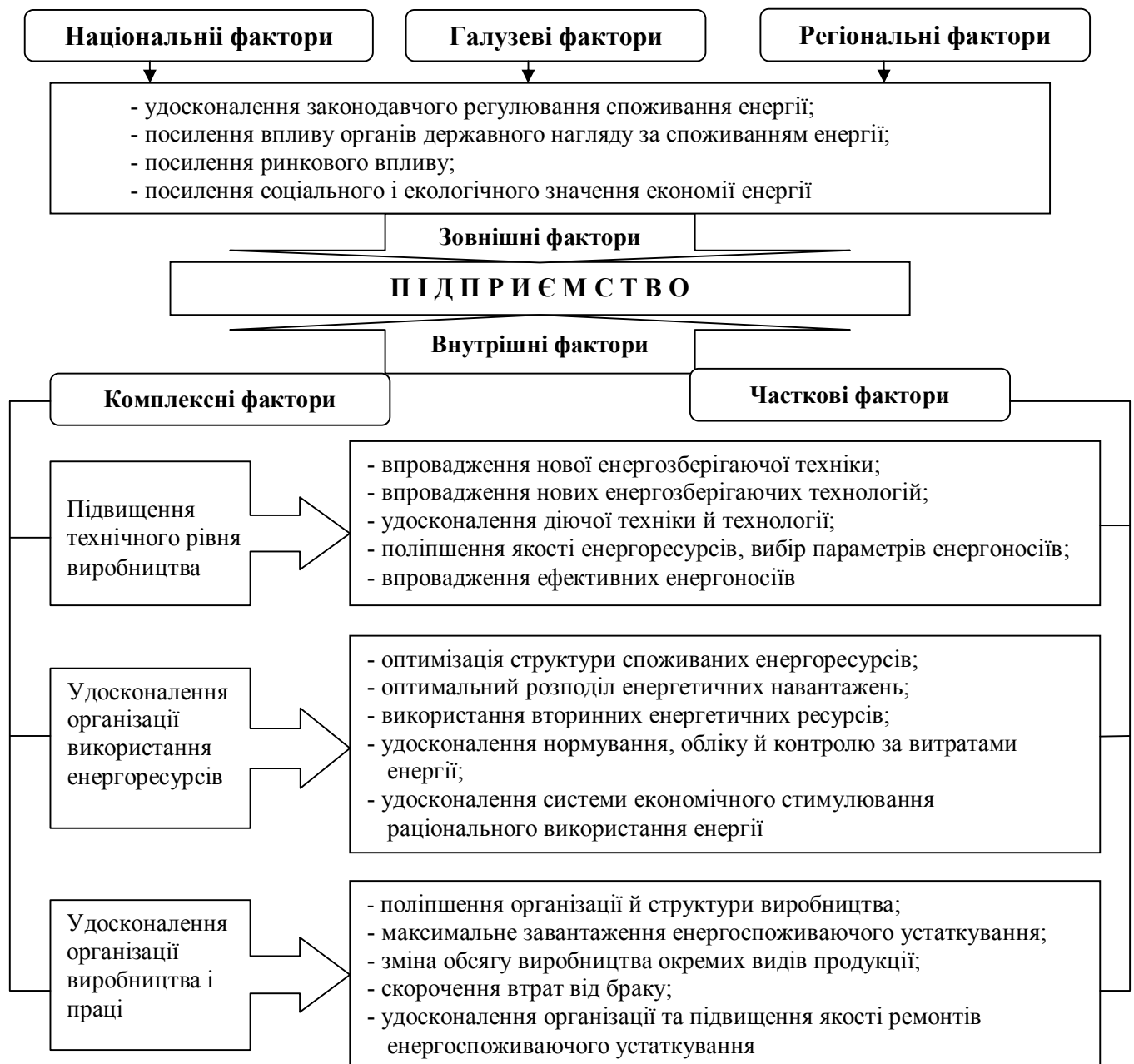

Рис.1. Класифікація факторів ефективності енергоспоживання (узагальнено автором)

Процес енергозбереження має складну структуру, до якої автор відносить сукупність заходів, що забезпечують максимально ефективне використання ПЕР:

державне регулювання, організаційно - економічні заходи, техніко - технологічні заходи та використання нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії.

Ефективність використання ПЕР визначається багатьма факторами, що зумовлює існування та застосування відносно великої кількості показників, які враховують енерговитрати на всіх етапах виробництва продукції. Класифікацію показників ефективності використання ПЕР здійснено за ознаками: *прямі (вартісні*: вартість спожитих ПЕР; *комбіновані*: енергоємність, вартість ПЕР на одиницю продукції; *натуральні*: питомі витрати палива на одиницю продукції) та непрямі (продуктивність праці, рентабельність виробництва, фондоозброєність, енергоозброєність праці). Важливими показниками, які характеризують продукцію і виробничі процеси за рівнем використання ПЕР, є енергоємність продукції і енергоємність виробництва. Зменшення енергоємності промислової продукції можливо: *по-перше*, за рахунок зменшення витрат паливних ресурсів на одиницю продукції – це шлях енергозбереження; *по-друге*, за рахунок росту споживчої вартості продукції, що виробляється, як завдяки її вдосконаленню, так і переходу на випуск більш технологічної, наукоємної продукції – це шлях до зменшення енергоємності за рахунок інновацій. Для цього автором визначено фактори, що можуть впливати на зміну енергоспоживання. (рис.1). Під фактором ефективності енергоспоживання розуміються дії (комплекс аналогічних за своєю спрямованістю заходів), які є причиною зміни стану основних елементів виробництва (зміни стану техніки, технології, організації виробництва, праці і управління) і, як наслідок, позитивних або негативних змін показників енергоспоживання.

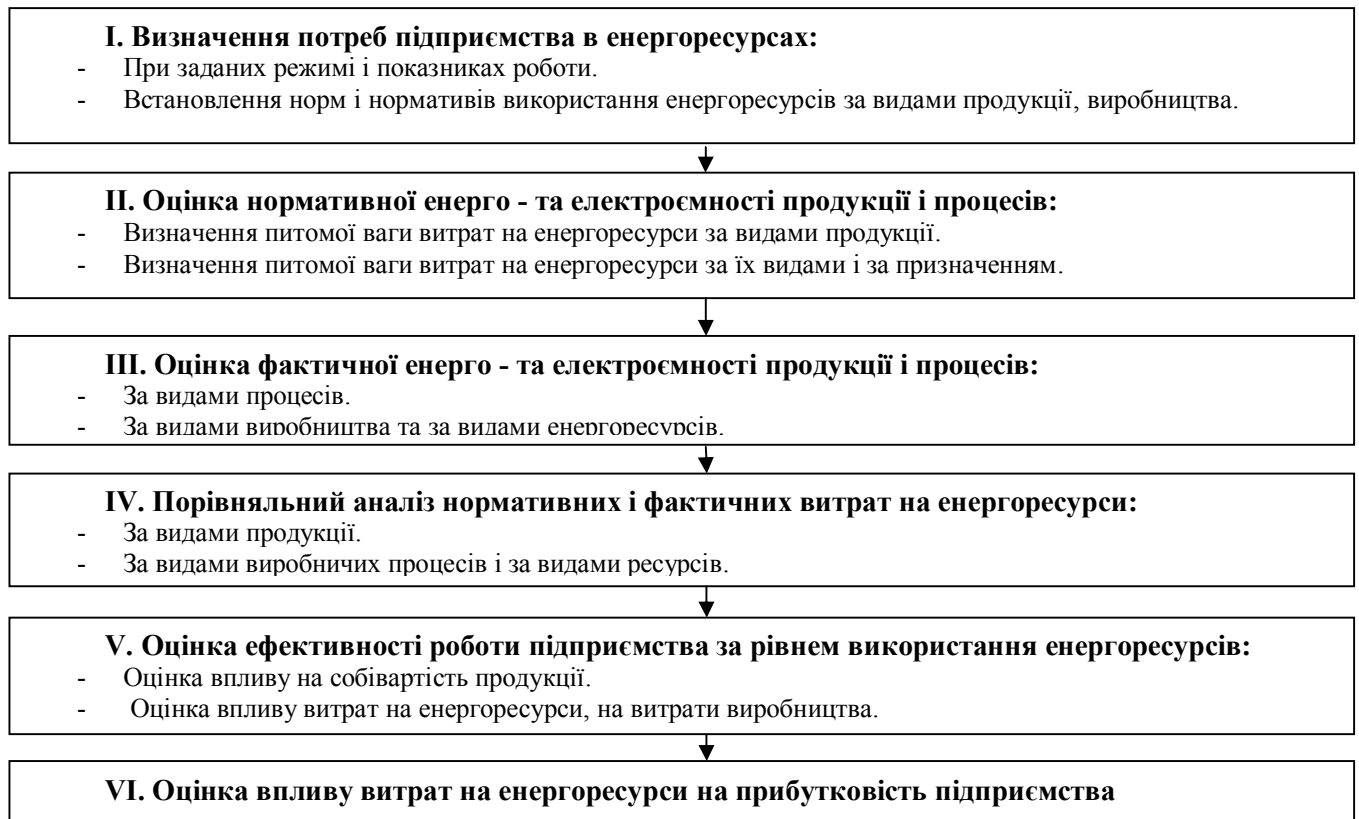

Рис.2. Послідовність оцінки ефективності роботи підприємств за рівнем використання енергоресурсів (розроблено автором)

Узагальнивши запропоновані методики розрахунку показників ефективності та оцінювання заходів щодо енергоефективності підприємства, автором на основі

аналізу показників енерговикористання, формується план заходів із раціонального використання енергетичних ресурсів на підприємстві, що є важливою складовою зниження виробничих витрат, і отже, отримання додаткового прибутку. Виходячи із цього, автором розроблено послідовність оцінки ефективності роботи підприємств по рівню використання енергоресурсів (рис.2).

Зазначено, що існує теоретично обґрунтований рівень споживання енергії – це межа, до якої можуть бути знижені енерговитрати на підприємстві при ідеальній організації виробництва. Виконуючи наукові, організаційно – технічні заходи, можливо поступово досягти теоретичного значення рівня енергоспоживання.

Запропонована автором послідовність оцінки ефективності енергоспоживання спрямована на здійснення аналізу енергоємності продукції, за результатами якого обирають найбільш перспективні напрямки інвестицій для досягнення економії енергетичних ресурсів, а також для зниження собівартості та зростання прибутковості підприємства.

Рис.3. Система управління передпроектним підходом до реалізації політики енергозбереження на підприємстві (розроблено автором)

Для визначення економічної ефективності й обґрунтування рішень по впровадженню енергозберігаючих інновацій використовують наявний потенціал енергозбереження, як сукупність всіх потенційних резервів енергозбереження і

здатність існуючої системи управління підприємства раціонально використовувати ПЕР. Критерієм ефективного використання ПЕР та прийнятих проектних рішень є прибуток за умови неодмінного дотримання технічних, технологічних, організаційних, соціальних і екологічних обмежень. Потенціал енергозбереження підприємства в деякий момент часу t являє собою сукупність потенціалів енергозбереження окремих його елементів, а отже, величина загального потенціалу енергозбереження підприємства в деякий час t^* визначається як сума значень потенціалів його складових елементів. Загальна величина потенціалу енергозбереження підприємства виявляється у здатності до одержання синергетичного ефекту від раціонального використання наявних можливостей щодо енергозбереження. Застосування розробленої автором системи управління передпроектним підходом (рис.3) до реалізації політики енергозбереження на підприємстві дає змогу системно оцінювати комерційні, технічні, фінансові, економічні, соціальні, екологічні переваги передпроектних управлінських рішень щодо реалізації будь-якого енергоощадного заходу з метою зниження енергоємності підприємства та підвищення його прибутковості.

Виявлення та використання наявного енергозберігаючого потенціалу, його сильних та слабких сторін є основою для пошуку шляхів та способів досягнення відповідного рівня енергозбереження, є головним змістом передпроектного підходу до реалізації політики енергозбереження.

Критерієм ефективності впровадження заходів із енергозбереження є приріст прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Зміна показника прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства в t -му розрахунковому періоді в результаті впровадження інноваційних заходів із енергозбереження, визначається за виразом, що враховує зміну витрат за окремими статтями:

$$\Delta \Pi_t = \sum_{i=1}^n \Delta C_{i,t}^{\Pi} + \Delta C_t^{\Pi} + \Delta C_t^E + \Delta \Pi_t^3 + \Delta E_t^o + eK_e, \quad (1)$$

де: n - кількість видів палива, що використовуються на підприємстві; $\Delta C_{i,t}^{\Pi}$ - зміна вартості t -го виду спожитого палива; ΔC_t^T - зміна вартості купленої теплової енергії; ΔC_t^E - зміна вартості спожитої електроенергії; $\Delta \Pi_t^3$ - зміна суми платежів за забруднення довкілля; ΔE_t^o - зміна експлуатаційних витрат на обслуговування технологічного устаткування; e - внутрішня норма ефективності; K_e - капітальні витрати, пов'язані з реалізацією інноваційних заходів енергозбереження.

У розділі II «Стан використання енергоресурсів та їх енергозбереження на підприємствах харчової промисловості» здійснено оцінку стану використання енергоресурсів та техніко-технологічного забезпечення енергозбереження на підприємствах харчової промисловості, а також проаналізовано ефективність використання ПЕР за допомогою вартісних, комбінованих та натуральних показників.

За результатами аналізу виробництва продукції та обсягів споживання ПЕР за період 2000-2012 рр. визначено, що у 2008-2009 рр. було різке зменшення виробництва продукції і, як наслідок, споживання ПЕР також знизилось, що було зумовлено економічною кризою. Чергове підвищення цін на природний газ, нафту й інші ресурси, а також повномасштабне розгортання світової інфляції зумовило у 2008-2009 рр. загальне падіння в більшості сфер господарювання в Україні. З 2010 р.

починається поступове підвищення обсягів виробництва продукції.

Аналізуючи динаміку витрат ПЕР на виробництво визначено, що використання енергетичних ресурсів за період з 2008 по 2012 р. має таку ж тенденцію до змін, як і обсяг виробленої продукції (рис.4).

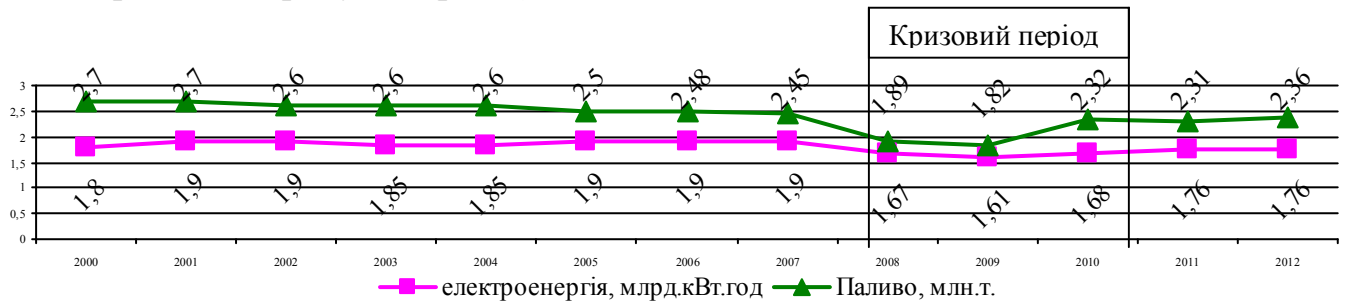

Рис.4. Динаміка споживання електроенергії та палива на підприємствах харчової промисловості за 2000-2012 роки

В паливно-енергетичному балансі України підприємства харчової промисловості займають лише 5 відсотків, але і вони витрачають ПЕР на загальну суму близько 0,5 млрд. доларів США. У 2012 р. підприємствами харчової промисловості спожито: палива – 2,22 млн. т.у.п., теплової енергії – 10,51 млн.Гкал. і електроенергії – 1,64 млрд. кВт.г. Теплова енергія у вигляді пари або гарячої води, отримана в процесі спалювання натурального палива, є одним із найдорожчих видів енергії на підприємствах харчової промисловості України. За технологічними особливостями виробництва продукції найбільше споживання теплової енергії відбувається на підприємствах цукрової, олійно-жирової, хлібопекарської та спиртової галузей: вони споживають 82% паливно-енергетичних ресурсів харчової промисловості і є найбільш енергоємними галузями (рис.5). Для вивчення стану витрат ПЕР та розвитку енергозбереження автором обрані найбільш енерговитратні галузі.

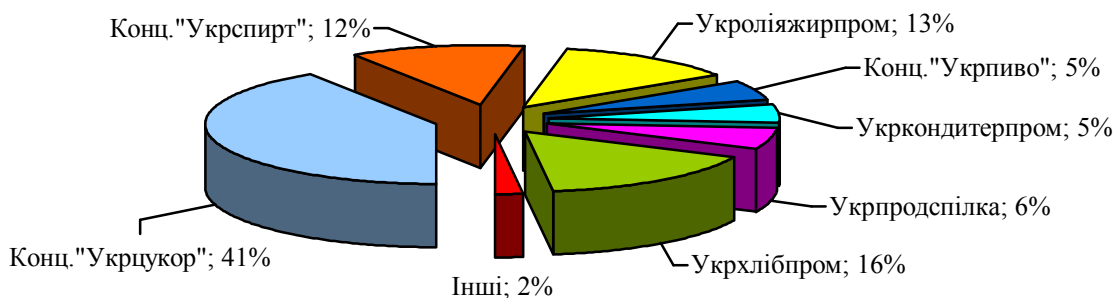

Рис. 5. Питома вага галузевих об'єднань підприємств харчової промисловості у споживанні палива

Аналіз динаміки обсягу виробленої продукції на підприємствах спиртової галузі свідчить про загальну позитивну тенденцію зростання за 4-річний період дослідження, особливо на ДП «Наумівський спиртзавод», у зв'язку із переходом на виробництво нової продукції - біоетанолу. На підприємствах цукрової галузі також спостерігалось зростання обсягу виробленої продукції після кризи 2008 р., але темпи зростання були нерівномірними. Динаміка рентабельності підприємств харчової промисловості України має негативну тенденцію до зниження: у 2009 - 9,3%, 2010 - 6,4%, 2011 - 4,4%; на неї суттєво впливають такі фактори, як зростання цін на

сировину, зростання тарифів на енергоносії, необхідність технічної реконструкції виробництва та інші. У структурі витрат на виробництво спирту частка палива складає до 25%. В собівартості цукру частка ПЕР складає від 15% до 25% сукупних витрат, в структурі переробки сировини цукрових буряків частка палива досягає 35%.

У зв'язку з цим енергозбереження виступає як пріоритетний напрям розвитку галузі. Показник енергоємності продукції становить найбільший інтерес для підприємств з точки зору можливостей здійснення аналізу використання ПЕР і причин, що викликають зміну енергоємності кожного виду продукції за рахунок впливу різних факторів і результатів проведення політики енергозбереження на підприємстві (рис.6).

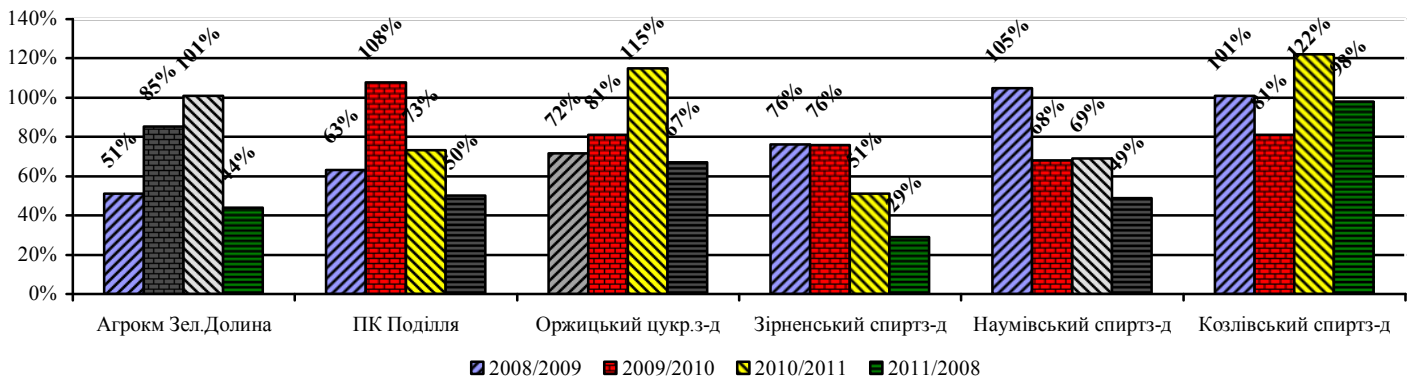

Рис. 6. Динаміка енергоємності окремих підприємств харчової промисловості за 2008-2011 роки, у % до попереднього року

Одним із головних пріоритетів технічного розвитку підприємств є впровадження енергозберігаючих заходів, оновлення та заміна застарілого обладнання. Для зменшення втрат теплової і електричної енергії на підприємствах передбачено упорядкування існуючих енерготехнологічних схем, виконання робіт щодо впровадження нових енергозберігаючих технологій та обладнання, комплекс налагоджувальних робіт по впорядкуванню електричних мереж та інші організаційно-технічні заходи. Це дозволить скоротити споживання палива – на 33,28 тис. т у. п., теплоенергії – на 455,58 тис. Гкал. і електроенергії – на 18,96 млн. кВт.г, поліпшить рівень експлуатації енерготехнологічного обладнання. Споживання природного газу, при виконанні заходів із енергозбереження на підприємствах харчової промисловості, скоротиться на 64,38 тис. т у.п.

Провівши аналіз використання ПЕР, зазначено, що підприємства харчової промисловості мають у своєму розпорядженні великий резерв паливних і теплових вторинних енергетичних ресурсів (ВЕР), які посідають значне місце в їх паливно-енергетичному балансі і являють собою енергетичний потенціал продукції, побічних і проміжних продуктів, що утворюються в технологічних агрегатах (установках), який можна використати безпосередньо без зміни виду енергоносія (для задоволення потреби в дешевій енергії і паливі). Рациональне використання ВЕР є одним із найбільших резервів економії палива, що сприяє зниженню паливо- та енергоємності продукції, що дасть можливість знизити собівартість продукції і підвищити конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості. Розвиток сфери альтернативних джерел енергії передбачає переорієнтацію значної кількості

українських підприємств харчової промисловості на виробництво біологічних видів палива (етанол, біоетанол, біогаз) з органічних відходів цукрового та спиртового виробництва.

У розділі III «Напрямки та перспективи розвитку енергозбереження на підприємствах харчової промисловості» розроблено напрями підвищення ефективності енергозбереження, запропоновано модельний підхід до планування енергозбереження та заходи його реалізації.

Управління енергозбереженням являє собою цілеспрямований процес. Його складовими є контроль за використанням паливно-енергетичних ресурсів, знаходження резервів, їх економічне обґрунтування та створення умов для їх реалізації. *Управління енергозбереженням* – це одна із форм проведення політики підприємства у сфері енергозбереження, яка включає в себе технічне, технологічне, організаційне інспектування виробництва з погляду енергоспоживання з метою визначення можливої економії енергії та впровадження механізму енергетичної ефективності. Така програма стає *передпроектним підходом до реалізації політики енергозбереження підприємства*.

Оскільки управління інноваційними проектами є складним утворенням, в передпроектному підході реалізації господарської політики енергозбереження підприємства *запропоновано застосування модельного підходу до планування енергозбереження*, який як процес забезпечує взаємозв'язок усіх компонентів системи, реалізується через оновлені управлінські функції та є значно меншим за обсягами операцій та етапами із залученням мінімальних джерел фінансування, що робить його мобільним та оперативно привабливим на відміну від розширеного обґрунтування великих інноваційно-інвестиційних проектів енергозбереження, що потребує розробки проектної документації, додержання відповідних етапів впровадження та залучення значних капіталовкладень.

Модельний підхід до планування енергозбереження на підприємстві передбачає здійснення трьох етапів планування: *на першому етапі* здійснюється аналіз стану енергоспоживання, за яким аналізується склад продукції підприємства за її енергоефективністю, енергоємність продукції, дотримання норм енергоємності та зміни норм, вплив факторів енергозбереження; *на другому етапі* здійснюється стратегічне та операційне планування, за яким плануються резерви енергозбереження для використання, визначається структура запланованих енергозберігаючих заходів у розрізі сфери їх застосування, покращення використання енергоресурсів та модернізації виробничих процесів та удосконалення організації та управління; *на третьому етапі* здійснюється моніторинг ефективності реалізації політики енергозбереження, за яким аналізується стан планування енергозберігаючих заходів на підприємстві та виконання планів по реалізації енергозберігаючих заходів.

На цій основі здійснено *класифікацію заходів енергозбереження на підприємствах харчової промисловості за ознаками: інженерно-технічні, технологічні, організаційні, економічні*, з урахуванням наявних інженерно-технічних заходів та організаційних напрямів, які можуть бути передбачені у передпроектному підході до реалізації політики енергозбереження підприємств.

Результати аналізу впливу окремих енергозберігаючих заходів на ефективність

роботи підприємств наведено в табл.1.

Таблиця 1.

Вплив окремих енергозберігаючих заходів на ефективність роботи підприємств харчової промисловості

Показник	Питомі витрати на переробку буряку:			Питомі витрати на виробництво продукції			Частка в собівартості переробки буряків, %	Частка палива в собівартості виробництва продукції, %
	Палива т.у.п./тон	Електроенергії, кВт год/тон	Теплова енергія Гкал./тон	Палива, т.у.п./тон	Електроенергії, кВт год/тон	Теплова енергія, Гкал./тон		
ТОВ «Агрокомплекс Зелена долина"ВП»								
Базовий рік 2011	36,5	22,93	0,195	27,96	17,56	0,15	31,19	22,93
Прогнозні розрахунки	34,4	21,79	0,191	27,64	-	-	31,11	22,13
ПРАТ Продовольча компанія «Поділля»								
Базовий рік 2011	35,05	22,31	0,208	23,98	15,26	0,142	35,51	23,0
Прогнозні розрахунки	32,13	-	0,206	-	15,11	0,141	35,19	22,79
ТОВ «Оржицький цукровий завод»								
Базовий рік 2011	48,03	22,51	0,213	34,25	16,05	0,152	36,13	22,10
Прогнозні розрахунки	46,82	-	0,211	-	15,89	0,151	35,77	21,89
ДП Зірненський спиртзавод								
Базовий рік 2011				9,85	1,7	37,5		24,3
Прогнозні розрахунки				8,95	1,64	31,95		22,63
ДП Наумівський спиртзавод								
Базовий рік 2011				6,7	1,46	37,8		22,91
Прогнозні розрахунки				6,37	1,33	35,36		21,39
ДП Козлівський спиртзавод								
Базовий рік 2011				6,1	1,77	33,73		20,34
Прогнозні розрахунки				5,79	1,68	31,74		19,31
ЗАТ Дніпропетровський олійноекстракційний з-д								
Базовий рік 2011				169,4	132,1	0,67		2,61
Прогнозні розрахунки				155,85	124,7	0,65		2,43
ПРАТ Полтавський олійноекстракційний завод КернелГруп								
Базовий рік 2011				184,28	153,03	0,85		2,30
Прогнозні розрахунки				173,41	140,64	0,83		2,05
ПРАТ Харківський жировий комбінат								
Базовий рік 2011				163,2	133,4	0,74		3,60
Прогнозні розрахунки				149,02	127,38	0,72		3,42

Як свідчать прогнозні розрахунки, запропоновані автором заходи енергозбереження знижують значення прямих показників за рівнем використання ПЕР на підприємствах, що дозволяє зменшити навантаження паливно-енергетичної складової на собівартість виробляємої продукції, що впливає на зростання прибутковості за рахунок зниження витрат на енергоресурси. Для визначення економічної доцільності впровадження інноваційних енергозберігаючих заходів на передпроектній стадії на досліджуваних підприємствах, був проведений порівняльний аналіз їх ефективності. Означений методичний підхід може використовуватися не тільки для визначення доцільності та перспективності заходів із енергозбереження, а й для оперативного й довгострокового прогнозування енергоефективності на підприємствах харчової промисловості, а також для управління споживанням енергії, виявлення резервів економії первинних ПЕР, оцінки ефективності нововведень. За результатами передпроектного підходу до політики енергозбереження підприємств харчової промисловості, формується модель із залученням агрегованих показників та виконуються розрахунки, які слугують для обґрунтування перспективності та доцільності управлінських рішень по впровадженню енергозберігаючих проектів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження, спрямованого на вирішення важливого завдання по удосконаленню теоретичних положень, розробки методичних та практичних рекомендацій з розвитку енергозбереження як складової ефективності підприємств харчової промисловості, отримано наступні висновки:

1. Актуальність проблеми енергоспоживання та енергоощадливості обумовлюється значною залежністю України від імпорту енергоносіїв, а також високою енергоємністю економіки. Функціонування підприємств в сучасних умовах вимагає застосування нових підходів до управління енергозбереженням, які повинні враховувати реалії сьогодення. Процес енергозбереження спирається на складну структуру, до якої автором віднесено: державне регулювання; організаційно-економічні заходи; техніко-технологічні заходи; застосування нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії. Найбільш загальні, вихідні категорії, які розвинуті автором з розкриттям економічної сутності і змісту теоретичних засад енергозбереження, є поняття: «енергозбереження», «енергоефективність», «енергоємність» та «резерви енергозбереження».

2. Ефективність енергоспоживання передбачає дії (комплекс аналогічних заходів), які є причиною зміни стану основних елементів виробництва (зміни стану техніки, технології, організації виробництва, праці і управління, кваліфікаційного складу працюючих і поліпшення їх використання) і, як наслідок, позитивних або негативних змін показників енергоспоживання. Ефективність використання ПЕР визначено багатьма чинниками на підприємстві. Автором запропонована класифікація факторів ефективності енергоспоживання енергії, особливістю якої є розподіл їх за ознаками зовнішні і внутрішні, комплексні та часткові по відношенню до господарської діяльності підприємства.

3. Доведено доцільність використання *передпроектного підходу до реалізації політики енергозбереження підприємства*, який дозволяє системно оцінювати комерційні, технічні, фінансові, економічні, соціальні, екологічні переваги передпроектних управлінських рішень, за якими можливо обґрунтовувати розробку програми (плану) енергозбереження для підприємства, як попередньо спрямований комплекс заходів, які пов'язані із системою управління енергозбереження підприємства, що не потребує залучення значних фінансових витрат на його розробку. При цьому програма (план) енергозбереження одночасно виступає попереднім етапом виявлення резервів економії енергоресурсів на підприємстві шляхом пошуку найбільш доцільних варіантів прийняття остаточного управлінського рішення щодо енергоефективного проектування.

4. Встановлено, що *потенціал енергозбереження підприємства* – це сукупність всіх потенційних можливостей підприємства щодо економії ПЕР, які можна використати усіма наявними засобами технічного, технологічного, організаційного, економічного характеру, але з певними екологічними, економічними, соціальнокультурними обмеженнями.

5. Розмір *потенціалу енергозбереження підприємств* доцільно оцінювати за допомогою запропонованої *системи показників - складових потенціалу енергозбереження*, завдяки яким формується загальна ефективність енергозбереження. *Оцінку ефективності процесу енергозбереження підприємства*

автор пропонує *здійснювати за допомогою показників* ефективності функціонування, які в найбільш загальному вигляді визначаються як співвідношення результатів (ефектів), отриманих від реалізації енергозберігаючих заходів, до витрат, понесених на їх реалізацію. Загальний результат від реалізації енергозберігаючих заходів відтворює суму різних ефектів, які автором виділені як інженерно-технічні, технологічні, організаційні, економічні.

6. Результат аналізу динаміки показників ефективності використання ПЕР на окремих підприємствах харчової промисловості показав, що ефективне функціонування та інтенсивний розвиток підприємств харчової промисловості можливий за умов модернізації і технічного переоснащення. Питання пошуку альтернативних джерел енергії є першорядною проблемою, яка вирішується як на кожному підприємстві окремо, так і на урядовому рівні. Одним із головних пріоритетів технічного розвитку підприємств є впровадження енергозберігаючих заходів, оновлення та заміна застарілого обладнання.

Вторинні енергетичні ресурси (ВЕР) являють собою енергетичний потенціал, раціональне використання якого є одним із найбільших резервів економії палива, що сприяє зниженню паливо- та енергоємності продукції. Розвиток сфери альтернативних джерел енергії передбачає переорієнтацію значної кількості українських підприємств харчової промисловості на розробку та виготовлення альтернативної енергетики.

7. Управління енергозберігаючими проектами є складним процесом, в передпроектному підході реалізації господарської політики енергозбереження підприємства *запропоновано застосування модельного підходу до планування енергозбереження*, який як процес забезпечує взаємозв'язок усіх компонентів системи, реалізується через оновлені управлінські функції та значно менший за обсягами операцій та етапами із залученням мінімальних джерел фінансування, що робить його мобільним та оперативно привабливими на відміну від великих інноваційно-інвестиційних проектів енергозбереження.

8. З урахуванням основних етапів передпроектного підходу до енергозбереження підприємств харчової промисловості та системи оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємств, *запропоновано класифікацію першечергових заходів* із зменшення витрат ПЕР та здійснені розрахунки із зменшення витрат ПЕР на підприємствах харчової промисловості; розрахунки впливу окремих енергозберігаючих заходів, які запропоновано проводити на передпроектній стадії; також визначено вплив запропонованих енергозберігаючих передпроектних заходів на зміну прямих показників енергоефективності використання ПЕР на підприємствах харчової промисловості.

9. Запропоновано *систему оцінки підвищення ефективності* діяльності підприємства, що базується на основі взаємопов'язаних процесів, які здійснюються при визначенні ефективності енергозберігаючої діяльності підприємств харчової промисловості: розробка критеріїв ефективності; розробка системи показників і практичних процедур; управління на базі критеріїв; оновлення і перевірка на відповідність меті підприємства. Формування системи показників комплексного аналізу при прийнятті передпроектних рішень щодо реалізації господарської політики енергозбереження полягає в обґрунтуванні найбільш ефективних напрямів

енергозберігаючої діяльності підприємств харчової промисловості.

10. Для визначення економічної доцільності впровадження інноваційних енергозберігаючих заходів, які запропоновані для розгляду на передпроектній стадії на досліджуємих підприємствах харчової промисловості, *здійснено порівняльний аналіз ефективності впровадження зазначених заходів*, із використанням положень інвестиційного аналізу, виходячи з умови, що підприємство буде впроваджувати передпроектні рішення із енергозбереження своїми силами. Результати виконаних розрахунків свідчать, що отримані за вищезазначеними методами дані можна використовувати не тільки для визначення доцільності та перспективності заходів із енергозбереження, а й для оперативного й довгострокового прогнозування енергоефективності на підприємствах харчової промисловості, а також для управління споживанням енергії, виявлення резервів економії первинних ПЕР, для оцінки ефективності нововведень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Бевз В. В. Ефективне використання виробничих ресурсів як шлях до ефективності підприємства / В. В. Бевз // Удосконалення обліку, аналізу і аудиту в умовах глобалізації світової економіки [Текст] : колективна монографія / [Л. М. Чернелевський, Н. М. Ткаченко, Г. Г. Осадча, В. В. Бевз та інш.] ; / За ред. канд. економ. наук., проф. Л. М. Чернелевського. – К. : НУХТ, 2013. – С. 125-133 (0,47 д.а.).

У наукових фахових виданнях:

2. Бевз В. В. Особливості технологічних процесів виробництва пива та етилового спирту / В. В. Бевз, О. О. Бойко // Харчова промисловість. Науковий журнал. – К. : НУХТ, – 2011. – № 10,11 – С. 226-230 (0,2 друк. арк. – особисто автору 0,1 д.а.).

3. Бевз В. В. Енергоефективність підприємств харчової промисловості – сучасний стан і стратегія розвитку / В. В. Бевз // Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій. – К. : НУХТ, – 2010. – № 35 – С. 15-18 (0,25 д.а.).

4. Бевз В. В. Енергозбереження – ефективний шлях до зниження витрат виробництва / В. В. Бевз // Харчова промисловість. – К. : НУХТ, – 2010. – № 9 – С. 186-190 (0,49 д.а.).

5. Бевз В. В. Енергозбереження – потенціал розвитку економіки України / В. В. Бевз // Харчова промисловість. – К. : НУХТ, – 2010. – № 9 – С. 190-194 (0,45 д.а.).

6. Бевз В. В. Енергозбереження – складова ефективності діяльності підприємства / В. В. Бевз // Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова, Серія 18 Економіка і право К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, – 2012. – № 19 – С. 90-97 (0,61 д.а.).

7. Бевз В. В. Енергозберігаючі технології – інноваційний шлях розвитку харчової промисловості / В. В. Бевз // Економіка та підприємництво : Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2010. – № 24 – С. 201-211 (0,53 д.а.).

8. Бевз В. В. Зниження енергоємності продукції – інноваційний шлях розвитку підприємств харчової промисловості / В. В. Бевз // Фінанси, облік, аудит : Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2011. – № 17 – С. 16-24 (0,45 д.а.).

9. Бевз В. В. Інноваційний розвиток підприємств спиртової промисловості / В. В. Бевз // Формування ринкової економіки : Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2012. – № 27 – С. 158-169 (0,58 д.а.).

10. Бевз В. В. Механізм фінансування заходів з енергозбереження на підприємствах харчової промисловості / В. В. Бевз // Стратегія економічного розвитку України : Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2010. – № 26 – 27 – С. 93-97 (0,33 д.а.).

11. Бевз В. В. Нетрадиційні та відновлювальні джерела енергії у харчовій промисловості / В. В. Бевз // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2009. – № 23 – С. 192-201 (0,48 д.а.).

12. Бевз В. В. Перспективи і напрями впровадження енергозберігаючих заходів на підприємствах цукрової галузі України / В. В. Бевз // Формування ринкової економіки : Зб. наук. праць у 2-х частинах. Ч.1 – К. : КНЕУ, – 2011. – № 26 – С. 290-299 (0,48 д.а.).

13. Бевз В. В. Потенціал енергозбереження промислових підприємств / В. В. Бевз // Науковий часопис. НПУ ім. М. П. Драгоманова, Серія 18 Економіка і право К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, – 2012. – № 18 – С. 3-11 (0,85 д.а.).

14. Бевз В. В. Розвиток механізму енергозбереження на підприємствах харчової промисловості / В. В. Бевз // Вчені записки : Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2011. – № 13 – С. 169-174 (0,38 д.а.).

15. Бевз В. В. Розвиток механізму управління процесами енергозбереження на підприємствах харчової промисловості / В. В. Бевз // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць – К. : КНЕУ, – 2011. – № 26 – С. 135-143 (0,43 д.а.).

У науковому періодичному виданні іншої держави:

16. Бевз В. В. Проектный подход при реализации хозяйственной политики энергосбережения на предприятиях пищевой промышленности / В. В. Бевз // Российский академический журнал. – Россия, Новочеркасск, – 2012. – №4, том 22, декабрь 2012. – С. 7-11 (0,51 д.а.).

Тези доповідей та матеріали конференцій:

17. Бевз В. В. Енергозбереження – пріоритетний напрямок розвитку підприємств в харчовій промисловості / В. В. Бевз, М. А. Чиркова : Матеріали 76-ї наук. конф. мол. учен., асп. і студ. [«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблеми харчування людства у XXI столітті»], (Київ, 12-13 квіт. 2010р.) / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технологій – У 2 ч. – К. : НУХТ, 2010. – С. 80 (0,02 д.а.).

18. Бевз В. В. Організаційні заходи підвищення ефективності енергозбереження на підприємствах харчової промисловості / В. В. Бевз : Матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах»], (Київ, 13-14 травня 2010р.) / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технологій – К. : НУХТ, 2010. – С. 3-4 (0,07 д.а.).

19. Бевз В. В. Інвестиційна діяльність, як шлях до підвищення енергоефективності підприємств харчової промисловості / В. В. Бевз : Матеріали V наук.-практ. конф. [«Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації»], (Ялта 29-30 квіт. 2011р.) / Кримський ін-т бізнесу, Самарський ун-т бізнесу та управління – Т. 1. – Сімферополь : Ві Тро

Принт, 2011. – С. 42-45 (0,13 д.а.).

20. Бевз В. В. Економіко – політичні засади енергозбереження у промисловості України / В. В. Бевз : Матеріали міжнародної наук. конф. [«До 20 – річчя Незалежності України. – Сьомі юридичні читання. Культура і право на початку XXI століття»], (Київ, 19-20 травня 2011р.) / М-во освіти і науки України, НАН України, НПУ імені М.П. Драгоманова – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С. 597-600. (0,12 д.а.).

21. Бевз В. В. Політика енергозбереження в Україні – проблеми і перспективи / В. В. Бевз : Матеріали VII Міжнародної наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах»], (Київ, 19-21 травня 2011р.) / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технологій – К. : НУХТ, 2011. – С. 8-9 (0,08 д.а.).

22. Бевз В. В. Інноваційний шлях розвитку підприємств олійно-жирової галузі України / В. В. Бевз : Матеріали II всеукраїнської наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств»], (Кривий ріг, 24-25 травня 2011р.) / М-во освіти і науки України, КЕІ, ДВНЗ КНЕУ ім. В.Гетьмана – Т. 2. – Кривий ріг : КЕІ КНЕУ, 2011. – С. 20-24 (0,18 д.а.).

23. Бевз В. В. Стратегія розвитку енергозбереження на підприємствах АПК України / В. В. Бевз : матеріали другого туру Всеукраїнської наук.-практ. конф. [«Україна : Схід – Захід – проблеми сталого розвитку»], (Львів, 24-25 листопада 2011р.) / М-во освіти і науки України, НАН України, НЛТУ України – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Т. 1. – С. 37-39 (0,16 д.а.).

24. Бевз В. В. Інноваційний механізм розвитку підприємств харчової промисловості / В. В. Бевз : Матеріали VIII міжнародної наук.-практ. конф. [«Управління сучасним підприємством»], (Київ, 22-23 березня 2012р.) / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технологій – К. : НУХТ, 2012 – С.199-200 (0,11 д.а.).

25. Бевз В. В. Ефективне використання ресурсів – шлях до економічного зростання підприємства / В. В. Бевз : Матеріали 79 міжнародної наук. конф. мол. учен., асп. і студ. [«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті»], (Київ, 15-16 квітня 2013р.) / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. Технологій – К. : НУХТ, 2013 – С. 72-74 (0,08 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Бевз В. В. Розвиток енергозбереження – складова ефективності підприємств харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет харчових технологій Міністерства освіти і науки України, Київ, 2014.

Дисертаційна робота присвячена розвитку енергозбереження як складової ефективності підприємств харчової промисловості. Розкрито сутність та зміст теоретичних засад енергозбереження на підприємствах харчової промисловості, обґрунтовано основні теоретико-методичні положення щодо підвищення ефективності енергозбереження та фактори впливу використання енергоресурсів на прибутковість підприємства.

Досліджено стан використання енергетичних ресурсів та фактори впливу на енергозбереження підприємств різних галузей харчової промисловості, проаналізовано основні показники енергоефективності підприємств за 2008-2011 рр., запропоновано класифікацію заходів енергозбереження на підприємствах харчової галузі. Обґрунтовано використання системи оцінки підвищення ефективності енергозберігаючої діяльності підприємства, розвинуто критерії підвищення енергоефективності, параметри передпроектних заходів та оцінювання сили впливу факторів енергозбереження.

Обґрунтовано передпроектний підхід до планування енергозбереження на підприємствах та визначено заходи його реалізації, що дає можливість системно оцінювати переваги передпроектних управлінських рішень для розробки програми енергозбереження для підприємства. Дозволяє економити значні фінансові ресурси, виступає попереднім етапом виявлення резервів економії енергоресурсів на підприємстві, шляхом пошуку найбільш доцільних варіантів для прийняття остаточного управлінського рішення щодо енергоефективного проектування.

Ключові слова: паливно-енергетичні ресурси, харчова промисловість, енергозбереження, енергоємність, енергоефективність, проектний підхід.

АННОТАЦІЯ

Бевз В. В. Развитие энергосбережения - составляющая эффективности предприятий пищевой промышленности. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет пищевых технологий Министерства образования и науки Украины, Киев, 2014.

Диссертация посвящена актуальному вопросу развития энергосбережения как составляющей эффективности предприятий пищевой промышленности. В работе раскрыта сущность и теоретические основы развития энергосбережения на предприятиях пищевой промышленности, обоснованы теоретические и методические положения по использованию передпроектного подхода к повышению эффективности энергосбережения и факторы влияния использования энергоресурсов на прибыльность предприятия.

Проведено исследование вопроса управления процессом энергосбережения на предприятиях пищевой промышленности с использованием модельного подхода к планированию энергосбережения, который способствует повышению конкурентоспособности путем комплексной оценки и прогнозирования показателей энергоэффективности предприятий пищевой промышленности.

Исследовано состояние использования энергетических ресурсов и факторов влияния на энергосбережение и технико-технологическое обеспечение энергосбережения предприятия различных отраслей пищевой промышленности, проанализированы основные показатели энергоэффективности работы предприятий пищевой промышленности за 2008-2011 гг., предложена классификация мероприятий по энергосбережению на предприятиях пищевой отрасли.

Обосновано использование системы оценки для повышения эффективности энергосберегающей деятельности предприятия, рассмотрены критерии повышения эффективности, параметры передпроектных мероприятий и влияние этих факторов

на энергосбережение.

Обоснованно использование предпроектного подхода к планированию энергосбережения, что позволяет системно оценивать преимущества предпроектных управленческих решений для разработки программы энергосбережения предприятия, что не требует привлечения значительных финансовых затрат и выступает предварительным этапом выявления резервов экономии энергоресурсов на предприятии, путем поиска наиболее целесообразных вариантов для принятия управленческого решения по энергоэффективному проектированию.

Осуществлен сравнительный анализ и прогноз показателей эффективности использования топливно-энергетических ресурсов в результате реализации процесса энергосбережения на предприятиях различных отраслей пищевой промышленности, что дает возможность предложить использование данного метода не только для определения целесообразности и перспективности мероприятий по энергосбережению, но и для оперативного и долгосрочного прогнозирования энергоэффективности на предприятиях пищевой промышленности.

Ключевые слова: топливно-энергетические ресурсы, пищевая промышленность, энергосбережение, энергоёмкость, энергоэффективность, проектный подход.

ANNOTATION

Bevz V. Development of energy saving - integral efficiency of the food industry. - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management (economic activity). - National University of Food Technologies, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to the development of energy-saving efficiency as part of the food industry. The essence and meaning of theoretical principles of energy conservation in the food industry. The basic theoretical and methodological principles regarding improving the efficiency of energy conservation and energy use factors influencing the profitability of the company.

The state energy conservation and impacts on energy saving enterprises in various sectors of the food industry, analysis of the main indicators of energy efficiency for the 2008-2011 bienniums, the classification of energy saving measures in the food industry. The application evaluation system improve the efficiency of the energy saving of the company, develop criteria for energy efficiency, the parameters of pre- assessment activities and potency factors for energy saving.

Pre- grounded approach to energy conservation planning in enterprises and identifies measures for its implementation, which enables a system to evaluate the benefits predproektnyh management solutions for the development of energy efficiency programs for the company. Allows you to save significant financial resources, serves previous stage detection reserves of energy savings in the company, by searching for the most appropriate options for the final administrative decision regarding energy efficient design.

Keywords: fuel and energy resources, food processing, energy, energy, energy efficiency, project approach.